

kazane so nove naloge stavbarstva, ki so postale tudi šola domačih – slovenskih gradbenikov.

Šele v 18. stoletju je prišlo do izoblikovanja značilnosti slovenskih pokrajin. Tej kompleksni problematiki in razvojnim značilnostim je namenjen osmi del Fistrove knjige. Čedalje številnejši predpisi na področju stavbarstva so poleg mode in ljudskega stavbarstva značilnost preteklega stoletja. Vse to je razgrnjeno v devetem poglavju knjige. V naslednjem delu, ki zajema 20. stoletje, so predstavljeni in razčlenjeni arhitektura, urbanizem in oblikovanje, torej tiste dejavnosti in področja, ki dajejo osnovni pečat vsemu današnjemu stavbarstvu. V enajstem, sklepnem delu knjige z naslovom »O razumevanju problemov oblikovanja prostora« so prikazana nekatera osnovna načela oblikovanja, urejanja in preurejanja prostora in pokrajine kot delovnega in življenjskega okolja prebivalstva. V sklepnem delu knjige sta objavljena obsežen izbor in seznam glavnih stavbarskih spomenikov na Slovenskem. Poleg obširnega seznama uporabljene literature in virov je še pregled 656 dokumentarnih ilustracij (fotografije zavzemajo 30%, preostali del pa risbe, skice, načrti, tlorisi itd.). Zadnje strani knjige so namenjene krajevemu, imenskemu in stvarnemu kazalu. Spremno besedo knjigi na pot je napisal prof. dr. M. Kmecl.

Fistrova knjiga »Umetnost stavbarstva na Slovenskem« je nadvse dragocena tudi za geografa. V njej bomo odkrili tiste pomembne socialne, politične, gospodarske in tehnološke pa zgodovinske in tudi verske vzroke in pogoje, ki so vplivali na nastanek in razvoj naših domov, naselij, kulturnih spomenikov in pokrajin. Ponuja nam dokumentiran vpogled v življenje preteklih stoletij, ko so nastajale razlike, zlasti še med kmečkimi domovi in njihovimi bivališči, med posameznimi pokrajinami na Slovenskem. Vsaka stavba, pa najsi bo v mestu ali na podeželju, je imela v vsakdanjem življenju svojo funkcijo. Vzoredno s spremembami gospodarstva, načina življenja in stanovanjske kulture se je spremenilo stavbarstvo, njegova gradbena zasnova in vključenost v širši pokrajinski ambient. Skratka, knjiga pomeni izvirno, pregledno in sintetično delo, ki s svojimi dokumentarnimi izsledki bogati naše znanje o razvoju našega stavbarstva in naše kulturne pokrajine. Tudi zato bo naletela med geografi, zlasti še med preučevalci naselij in kulturne pokrajine, na širok odmev.

Milan Natek

RADOVI. Geografski odjel PMF Vseučilišča v Zagrebu, št. 19, 20, 21. Zagreb – 1984, 1985, 1986.

Že vrsto let močno pogrešamo geografske študije vsega ozemlja Jugoslavije. To vrzel deloma zapolnjujejo bolj ali manj kvalitetni pregledi posameznih republik in pokrajin. Med temi imamo po zaslugi revije Radovi verjetno največ sintetičnih, sistematičnih in metodološko najbolj poglobljenih regionalnogeografskih analiz prav za Hrvaško. Prednjačijo zlasti zadnje tri številke, ki so za nas še posebej zanimive, ker gre za sosednji teritorij, ki je geografsko tako heterogen, da vključuje večino naravnih in velik del družbenogeografskih elementov, značilnih za celotno Jugoslavijo.

V vseh treh številkah je že zaslediti določeno sistematično spremljanje predvsem nekaterih pojavov s področja demogeografije, urbanizacije in prometa. Tako piše Mladen Friganović v dveh člankih o eksodusnih območjih, (ne)razvitosti in populacijski politiki ter o demografsko strukturnih značilnostih mestnih in drugih naselij na Hrvaškem. Stjepan Šterc pa piše o demografskem razvoju naselij v pogojih prostorske izoliranosti na primeru obsavskih naselij Zagreba in Siska.

O problematiki urbanizacije piše Milan Vresk v razpravah o metropolitanski regiji Zagreba 1981. leta, o urbanizaciji Dalmacije v pogojih litoralizacije, o središčih

dela in gravitacijskih območjih zaposlenih na Hrvaškem ter o nekaterih kazalcih funkcijsko-prostorske strukture Zagreba. Prometno-geografske študije Miroslava Sića o razvoju mreže mestnega avtobusnega prometa na Hrvaškem ter njegove vloge v razvoju obmestij in o prometnem pomenu Varaždina so sila redki, zato pa toliko bolj dragoceni primeri tovrstnih geografskih prizadevanj pri nas.

Če ob navedenem opozorimo še na študiji Dragutina Feletarja o industrializaciji Hrvaške, na študiji Tomislava Šegote o padavinah v Jugoslaviji v hladni polovici leta in o gibanju vodostaja v Savi pri Zagrebu, na zanimivi študiji Andrije Bognarja o geomorfoloških značilnostih nižinske reke Karešice v Baranji ter o geomorfološki značilnosti Martin Brega, Brckovljanskega in Štakorovečkega hriba (soavtor Ištvan Blazek), ostaneta le še razprava Božene Volarić in Inge Lisac o klimatski delitvi Hrvaške glede na letne temperature zraka in razprava Petrice Novosel-Žic o centralnih naseljih na Krku.

Študije oblikujejo zasnovanost na kvantitativnih metodah, številne tabele in predvsem zanimivi in dokaj kvalitetni kartografski prikazi. So zato ne le ustrezno gradivo za poznavanje geografske problematike Hrvaške, temveč tudi uspešno dopolnjevanje in aktualiziranje vseh šest knjig regionalne geografije Hrvaške iz leta 1974.

Mirko Pak

Dimitrije Perišić: O prostornom planiranju. Institut za arhitekturo i urbanizam Srbije, Beograd, 1985.

Srbski geograf in prostorski planer, sedaj univerzitetni učitelj za prostorsko planiranje na beograjski univerzi, Dimitrije Perišić, je l. 1985 objavil obsežno knjigo o prostorskem planiranju (340 strani). Delo je v bistvu zbornik njegovih člankov, predavanj, metodoloških napotkov, prostorskih planov (večidel na regionalni ravni), recenzij in razmišljanj o problemih prostorskega planiranja in urbanizma iz zadnjih petnajstih let. Avtor je publikacijo razdelil na več poglavij, ki si smiselno sledijo tako, da prehajajo od metodologije in vsebine prostorskega planiranja k izdelavi prostorskih planov in k podrobnejšim ter konkretnjšim problemom, kot so načrtovanja naselbinskih omrežij, življenjsko okolje ali prometno urejanje.

Zborniku se pozna, da ga je napisal planerski delavec z bogatimi jugoslovanskimi planerskimi skušnjami. Zato obsega po eni strani pripravo metodologij za prostorske plane in podrobne napotke za izdelavo prostorskih planov pri nas, po drugi strani pa podaja kritično presojo jugoslovanskih in še zlasti srbskih in črnogorskih planerskih dosežkov in spodrseljavev. V svojih razmišljanjih se Perišić kritično ozira na jugoslovansko planersko prakso in opozarja na nekatere tradicionalne slabosti planiranja, ki jih kljub štiridesetletnim skušnjam nismo uspeli odpraviti. Posebej opozarja na neusklajenost med ekonomskim, socialnim in prostorskim planiranjem. Zavzema se za njihovo integracijo, vendar sodi, da še vedno manjka ustrezna metodologija in da ekonomsko planiranje ni pripravljeno sprejeti spoznanj in temeljne prakse prostorskega planiranja. Zaradi tega ostaja predvsem sektorsko, razvojno in alokacijsko planiranje in se zaradi tega slabo povezuje s prostorskimi plani. Še vedno tudi zadevamo na nasprotovanja, da bi vrednotili prostor kot del razvojnih stroškov. Po drugi strani pa bi moralo prostorsko planiranje opustiti vse prepogosto izživljanje v faktografiji ter posvetiti več pozornosti ciljem in potem, kako priti do teh ciljev. Postati bi moralo »oblika strukture dogajanja«. Nerazčiščena je stara dilema: ali je planiranje predvsem izbor ciljev ali izbor sredstev razvoja (plan želja ali plan akcije). Prostorski plani so ponavadi vse preveč statični. Še vedno ni razjasnjeno, kako vključiti v plane varstvo okolja, regionalni vidik in regionalne specifičnosti. Manjkajo nam